

Теоретико-прикладні аспекти регулювання дитячої праці в Україні

Праця є однією з основних сфер життєдіяльності молодого покоління, під час якої відбувається його соціальна і психологічна адаптація до членів соціуму, набуття професійних навичок і вмінь. Вона сприяє розвитку потенціалу та вирішенню поточних завдань у подальшій діяльності. Однак актуальні тенденції розвитку економіки України означені динамічними змінами у структурі зайнятості, трансформацією системи соціально-трудова відносин, перерозподілом зайнятих за видами економічної діяльності. Сучасний ринок праці ускладнений різноманітністю її видів і відмінностями у залученні представників різних вікових груп до трудової діяльності. Особливу роль у цих процесах відіграє дитяча праця.

Так, специфіка використання дитячої праці визначається як екзогенними факторами суспільства, так і ендогенними чинниками виховання родини. Виникає потреба пошуку балансу між соціальними проблемами держави та вимогами інституту сім'ї, між потребами дітей у фінансових ресурсах і економічними можливостями їх батьків. Оцінюючи сучасний стан розвитку потенціалу дітей та умови їх виховання, необхідно констатувати, що головним протиріччям є дисбаланс між наростаючими фінансовими проблемами домогосподарств з дітьми і тими факторами середовища, які відповідають за формування дітей як особистостей і їх соціалізацію. Відтак

дослідження проблем розвитку механізмів регулювання праці дітей в Україні є актуальним як у науковому, так і практичному сенсі. Тому не викликає сумнівів, що представлена монографія О.П. Мульської¹ є дуже актуальною та потрібною.

Структура монографії логічно побудована та збалансована, а основні результати дослідження викладені продумано та послідовно. Теоретичну основу дослідження становлять праці відомих теоретиків як світової економічної думки, так і вітчизняної. Досягненню поставленої мети наукового дослідження підпорядкована структура монографії – містить три розділи, передмову, післямову, список літератури, додатки.

У першій частині монографії обґрунтовано підходи до дослідження поняття «дитяча праця», на основі чого сформульовано авторську дефініцію. Вдале застосування вже наявного понятійно-термінологічного апарату щодо визначення «механізму регулювання дитячої праці» дало можливість автору систематизувати регулюючі механізми та показати їх взаємодію. Крім того, автором розкрито концептуальні засади реалізації нормативно-правового механізму регулювання праці дітей в Україні задля конкретизації авторського бачення стратегічної ролі державної політики. Вона полягає у наданні дітям, поряд з універсальним, спеціального соціального захисту

¹ Мульська О. П. Дитяча праця в Україні : стан, тенденції та механізми регулювання : монографія / О. П. Мульська. – Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2015. – 230 с. – ISBN 978-966-02-7462-4.

(дотримання трудової дисципліни і пов'язаних з нею правил).

Друга частина монографії присвячена апробації запропонованого автором методичного підходу структурно-кваліметричного аналізу явища праці дітей і побудови відповідної соціальної політики у справах дітей (з використанням принципів розподілу благ і соціальної згуртованості навколо праці). На основі представленої методології обґрунтовано доцільність формування комплексної системи індикаторів (рівень безробіття, мінімальна заробітна плата, сукупні ресурси домогосподарств з дітьми, межа бідності, обсяги фінансування програм соціального захисту населення та рівень працевлаштування) для оцінки масштабів використання праці дітей.

При всій складності такого підходу його застосування дозволяє комплексно сформувати нормативи концепції гідних умов праці працездатного населення (у контексті інструментів регулювання дитячої праці) та відстежувати тенденції поширення дитячої праці через зміну результуючих показників-факторів (соціальний захист населення та структура доходів і витрат сім'ї, повна чи часткова зайнятість дітей (відвідування шкільних / позашкільних гуртків, бібліотек і дитячих театрів)). Виходячи з результатів оцінювання обсягів використання дитячої праці в Україні та у Львівській області, автором прогнозовано кількісні індикатори щодо дітей, які працюють

з урахуванням активізації дій уряду, насамперед введенням нового соціального стандарту мінімальної заробітної плати.

Третій розділ монографії висвітлює нові напрями розвитку механізмів регулювання дитячої праці на основі запропонованої автором інституціональної моделі системи моніторингу дитячої праці. Обґрунтована стратегічна роль державної політики у сфері регулювання дитячої праці, яка представлена як процес формування та реалізації засад «превентивної культури». А також показано резерви державної політики у сфері регулювання дитячої праці, що забезпечують процес реалізації в Україні спеціального інструментарію – економічні, інформаційні, адміністративно-управлінські, соціальні, культурно-ціннісні, регіональні та законодавчі.

Як узагальнення досліджених аспектів регулювання дитячої праці у монографії наводяться обґрунтовані висновки та пропозиції.

Загалом слід зазначити, що представлена монографія є багатоаспектним дослідженням важливої наукової проблематики, що полягає у розвитку механізмів регулювання дитячої праці в Україні з акцентом на потребу забезпечення належного рівня життя дітей.

Монографія може бути корисна для науковців, економістів, керівників і державних службовців, викладачів навчальних закладів, аспірантів і всіх тих, хто цікавиться трудовою активністю дітей.

Гришнова Олена Антонівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри теоретичної та прикладної економіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (e-mail: iso.ird@ukr.net).

Hrishnova Olena Antonivna – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Professor of the Department of theoretical and applied economics of the Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Надійшло 14.12.2015 р.